

EU vil ikke inngå flere Sveits-avtaler, mener ekspert: Knuser Sveits-håp

ILLUSJON: Norske EØS-kritikerer håp om å erstatte EØS-avtalen med en sveitsisk modell er illusorisk, mener norsk ekspert på forholdet mellom EU og Sveits.

EØS

Av Alf Skjeseth

Sveits sa nei til EØS i folkeavstemning i 1992, og har et eget avtaleverk med EU. Dette har lenge vært framholdt som et mulig alternativ for Norge blant EU- og EØS-motstanderne.

– Det er helt urealistisk for Norge eller noe annet enkeltland å få til et avtaleverk med EU slik som Sveits har, sier juristen og EU-rettsseksperten Gjermund Mathisen, som har fulgt forholdet mellom Sveits og EU på nært hold i lang tid.

Eksepsjonelt

– Det var eksepsjonelt at Sveits fikk inngå et eget avtaleverk, og EU har nærmest sagt rett ut at noe slikt ikke vil skje igjen. Dette skjedde tidlig på 1990-tallet, da EU var mye mindre enn i dag, og det var om å gjøre å integre de tidligere Efta-landene så godt som mulig. Sveits ligger omgitt av EU-land, og begge parter fant det nødvendig å finne en reserveløsning, sier Mathisen til Klassekampen.

Han tar ikke stilling til den politiske debatten om EØS-avtalen, og understreker at han ikke uttaler seg om den sveitsiske modellen på vegne av Eftas overvåkingsorgan for EØS-avtalen (Esa), der han nå jobber.

Ikke overnasjonalt

– Hva er forskjellene mellom EØS-avtalen og den sveitsiske modellen?

– En viktig praktisk forskjell er at Norge har en avtale, mens Sveits har veldig mange. Da jeg skrev om dette i Nytt Norsk Tidsskrift i 2009, var det rundt 120 små og store avtaler. Men den mest reelle forskjellen er at Sveits ikke er underlagt overnasjonale overvåkingsmekanismer, som Norge er gjennom Esa og Efta-domstolen. Dette er en viktig institusjonell forskjell.

– Hva skjer da når det oppstår konflikter mellom EU og Sveits?

SLIPPER: Den viktigste institusjonelle forskjellen mellom EØS-avtalen og avtaleverket mellom Sveits og EU er at Sveits ikke er underlagt overnasjonale kontrollorganer som Efta-domstolen (bildet).

FOTO: KJETIL ELSEBUTANGEN, SCANPIX

FAKTA

EØS-alternativer:

■ Europautredningen som ble lagt fram tirsdag, viser at EØS-avtalen har ført til en langt mer omfattende «europisering» av Norge enn de fleste har vært klar over.

■ Utredningen vurderer ikke alternativer til EØS-avtalen.

■ Nei til EU, SV og Sp og store deler av fagbevegelsen ønsker en utredning av alternativer, og det er satt i gang et arbeid med Sigbjørn Gjelsvik som prosjektleder.

■ Den sveitsiske modellen har fra nei-sida vært sett som et mulig alternativ.

– Sveits har omtrent like mange konfliktsaker som Norge har. Når det ikke er etablert noen fast tvisteløsningsmekanisme, må sakene løses diplomatisk. Det betyr som of-

test i praksis at konfliktene trekker veldig ut i tid, og at Sveits som den svake part må bøye seg for det mektige EUs politiske press.

EØS fungerer

– Hvorfor vil EU unngå liknende avtaleverk med andre enkeltland?

– Først og fremst fordi EU er blitt så mye større og vanskeligere å administrere enn det var da Sveits og EU forhandlet på 1990-tallet. Situasjonen har endret seg mye etter den betydelige utvidelsen av EU. EU framhever EØS-avtalen som velfungerende, fordi EØS langt på vei administrerer seg selv, mens det går med mye ressurser på det bilaterale forholdet til Sveits. EU ønsker at det sveitsiske avtaleverket skal bli mer likt EØS-avtalen, og det går i den retningen.

– Europautredningen viser

hvor gjennomgripende EØS-avtalen er blitt på nesten alle samfunnsområder. Er de sveitsiske avtalene like omfattende?

– Det er ikke veldig langt unna. Avtaleverket mellom EU og Sveits er blitt stadig mer omfattende, og tilknytningen er nesten like tett. Også Sveits er forpliktet av de fire frihetene, på nesten sam-

me måte som Norge. Forskjellen har vært at dette er blitt innført mer gradvis. Det er en forutsetning fra EUs side at EUs direktiver skal gjelde også i Sveits, men Sveits har et noe større forhandlingsrom enn EØS-avtalen legger opp til, sier Mathisen.

alfs@klassekampen.no

– Ingen blåkopi

Vi studerer de sveitsiske avtalene med EU nøye, men målet er ikke å skaffe Norge en blåkopi av disse, sier Sigbjørn Gjelsvik i prosjektet Alternativer til dagens EØS-avtale.

– Lite tyder vel på at EU er innstilt å gi Norge en «sveitsisk løsning», dersom EØS-avtalen ryker?

– Det er altfor tidlig å si noe sikkert om det. Ingen vil love noe slikt på forhånd, men EU har alltid vist seg pragmatisk når politiske realiteter krever det. EU vil også uten EØS-avtalen ha rasjonell interesse av et ordnet samarbeidsforhold med Norge. Norge har sagt nei til medlemskap i EU to

ganger, men har fått andre avtaler. Danmark sa nei til Maastricht-avtalen, og fikk på plass fire unntak som ingen ville garantert på forhånd. Det er en rekke slike eksempler, som viser at en ikke kan avskrive alternative løsninger før en ny situasjon oppstår.

Gjelsvik framhever i likhet med Gjermund Mathisen mangelen på overnasjonale kontrollorganer som den viktigste forskjellen mellom EØS-avtalen og den sveitsiske modellen.

– Det betyr at vi vil slippe å innføre EU-direktiver og EU-lovgivning på løpende bånd, sier han.

«Det var eksepsjonelt at Sveits fikk inngå et eget avtaleverk med EU»

GJERMUND MATHISEN, JURIST OG EU-RETTSSEKSPERT